

DOI: <https://doi.org/10.31648/an.11219>

Aleksandra Makowska

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2703-9389>

Uniwersytet Łódzki/ University of Lodz

aleksandra.makowska@uni.lodz.pl

Trzecia misja w humanistyce: projekty trójkątne zrealizowane na Wydziale Filologicznym w ramach Science Hub UŁ

The Third Mission in the Humanities: Trilateral Collaboration at the Faculty of Philology within Science Hub UŁ

Abstract: Science Hub UŁ is a pioneering initiative at the University of Lodz fostering trilateral collaboration among students, academics, and external stakeholders. Its model enables students to conduct community-engaged research while addressing societal needs. This report explores the university's third mission through implementation conducted at the Faculty of Philology until June 2024. These include a glossary on neurodiversity, a guide for expatriates, and initiatives promoting cultural heritage. Humanities students apply their expertise to real-life challenges, benefiting external partners such as the Neurodiversity Foundation, Philips Polska, and the Archive of the Literary Institute.

Keywords: third mission, Science Hub UŁ, implementation projects, community-engaged research, external partners

1. Wprowadzenie

Wizja oraz zadania instytucji naukowych i edukacyjnych ulegają przekształceniom pod wpływem dynamicznych procesów globalizacyjnych oraz rosnących oczekiwań ze strony zróżnicowanych grup interesariuszy (Charchuła 2021; Piotrowska-Piątek 2017; Solarczyk-Ambrozik 2024). Oprócz realizacji swoich podstawowych funkcji, tj. prowadzenie badań naukowych oraz działalność dydaktyczna, szkoły wyższe pełnią szereg istotnych ról społecznych. Poprzez „integrację nauki, technologii i treści kształcenia, rosnącą mobilność studentów oraz pracowników szkół wyższych, rozwój ustawicznego uczenia się, humanizację kształcenia, a także powstawanie sieci

naukowych i technologicznych oraz rosnące znaczenie współpracy szkoły wyższej z podmiotami otoczenia” (Sobocińska 2011: 33) uczelnie przyczyniają się do wzrostu konkurencyjności, budowy pozytywnego wizerunku, a tym samym – do rozwoju społeczności lokalnych oraz promocji regionu, w którym funkcjonują. Ponadto cele „Zrównoważonego rozwoju”, ustanowione przez Zgromadzenie Ogólne ONZ, Komisję Europejską oraz opracowania OECD, podkreślają znaczenie współpracy międzysektorowej w celu wspólnego kształtowania lepszej przyszłości i budowanie kapitału społecznego (Aleknavičienė *etc.* 2022: 6; Rybkowski 2019). W odpowiedzi na te wyzwania współczesne środowisko akademickie rozszerza swoje działania o społeczne zaangażowanie nauki¹ oraz modele uczenia się w służbie społeczności², sprzyjające kształtowaniu postaw obywatelskich i przynoszące korzyści wszystkim grupom interesariuszy, co prowadzi do rozwoju nauki odpowiedzialnej społecznie (Charchuła 2021; Hołdanowicz *etc.* 2020; Levkoe *etc.* 2020; Nelson *etc.* 2020; Piotrowska-Piątek 2017; Rybkowski 2019). Celem tych działań podejmowanych przez instytucje naukowo-dydaktyczne jest zapewnienie wysokiej jakości kształcenia oraz zaangażowanie różnorodnych podmiotów – w tym społeczności lokalnych, organizacji pozarządowych, przedsiębiorstw, instytucji państwowych i kulturalnych, a także stowarzyszeń i innych organizacji – we współpracę ukierunkowaną na wypracowywanie rozwiązań odpowiadających na realne potrzeby społeczne (Aleknavičienė *etc.* 2022; Rybkowski 2019; Sobocińska 2011). W wymiarze dydaktycznym podejście to umożliwia studentom praktyczne zastosowanie zdobytej wiedzy w rzeczywistych kontekstach społecznych, jednocześnie wzmacniając relacje między instytucjami akademickimi a społeczeństwem oraz przyczyniając się do budowy trwałego kapitału społecznego (Banaś *etc.* 2019; Biggs/Tang 2011: 35; Nelson *etc.* 2020).

2. Otoczenie społeczno-gospodarcze w strategiach rozwoju uczelni

Uwzględnienie potrzeb otoczenia społeczno-gospodarczego w działaniach instytucji akademickich znalazło odzwierciedlenie w obowiązujących regulacjach prawnych, w tym w Prawie o szkolnictwie wyższym i nauce. Zgodnie z art. 2 tej ustawy (Misja systemu szkolnictwa wyższego i nauki): „Misją systemu szkolnictwa wyższego i nauki jest prowadzenie najwyższej jakości kształcenia oraz działalności naukowej,

¹ ang. Community-Engaged Research – CER (tłum. autorki).

² ang. Community-Service Learning – CSL (tłum. autorki).

kształtowanie postaw obywatelskich, a także uczestnictwo w rozwoju społecznym oraz tworzeniu gospodarki opartej na innowacjach”³. Na poziomie lokalnym, w wymiarze wojewódzkim, idea łączenia nauki z zaangażowaniem społecznym i komercjalizacją została bezpośrednio powiązana z polityką regionalną. Przejawiało się to już w Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020 (dalej: SRWL), która zakłada m.in.:

kształtowanie umiejętności współpracy w różnych formach organizacyjnych: partnerstwa publiczno-prywatnego, partnerstwa publiczno-publicznego i partnerstwa publiczno-społecznego, odbywające się m.in. poprzez edukację w zakresie umiejętności partnerskiej współpracy i negocjacji, promocję „dobrych praktyk”, stymulowanie działań, projektów, przedsięwzięć realizowanych przez kilka podmiotów, wspieranie porozumień i związków jednostek samorządu terytorialnego (SRWL 2020: 108–109).

W konsekwencji nowoczesne podejście do nauki oraz kształcenia studentów otwartych na kwestie społeczne znalazło swoje odzwierciedlenie w misji, wartościach i strategii Uniwersytetu Łódzkiego. Jak podkreślono w misji uczelni: „Misją Uniwersytetu Łódzkiego jest rzetelne prowadzenie badań naukowych oraz aktywne głoszenie prawdy z nich płynącej, tak by mądrze kształcić kolejne pokolenia, być użytecznym dla społeczeństwa oraz odważnie odpowiadać na wyzwania współczesnego świata”⁴. Ponadto wartości takie jak odwaga, ciekawość, zaangażowanie, współpraca i szacunek, wpisane w strategię rozwoju Uniwersytetu Łódzkiego na lata 2021–2030, podkreślają współistnienie społeczności akademickiej z otoczeniem społeczno-gospodarczym, rozwój wzajemnych powiązań oraz potrzebę jej zaangażowania w sprawy społeczne. Wartości te wspierają również odpowiedzialność nauki i kultury, promując otwartość na różnorodne postawy oraz opinie. W ten sposób uczelnia pragnie wzmocnić swój wizerunek jako instytucji otwartej na problemy i potrzeby otoczenia społeczno-gospodarczego, a także odpowiadającej na współczesne wyzwania oraz budującej kulturę przedsiębiorczości i innowacji.

³ Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2024 r. poz. 1571). <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/prawo-o-szkolnictwie-wyzszym-i-nauce-18750400> [dostęp: 28.11.2024].

⁴ <https://www.uni.lodz.pl/o-uniwersytecie/misja-wizja-wartosci-strategia> [dostęp: 29.11.2024].

3. Korzyści płynące z partnerstwa akademii, biznesu i społeczeństwa

Idea społecznej odpowiedzialności uczelni kształtuje nowy wizerunek instytucji szkolnictwa wyższego, a realizacja celów społecznych jest postrzegana jako „sposób na wypełnienie luki między społecznością a uniwersytetem” (Hołdanowicz etc. 2020; Nelson etc. 2020: 103)⁵. Włączenie zasad nauki zaangażowanej społecznie do procesu kształcenia sprzyja rozwijaniu wiedzy i świadomości społecznej w społeczeństwie obywatelskim (Charchuła 2021; Piotrowska-Piątek 2017; Solarczyk-Ambrozik 2024). W dydaktyce metoda ta jest definiowana jako „doświadczenie edukacyjne realizowane w ramach zajęć dydaktycznych, podczas którego studenci angażują się w zorganizowaną działalność odpowiadającą na określone potrzeby społeczności (Bringle/Hatcher 1995: 112; Levkoe etc. 2020: 93)”⁶. Dydaktyka zaangażowana społecznie lub nauczanie w służbie społeczności odpowiadają na „rosnące zapotrzebowanie społeczne na zapewnienie studentom odpowiedniej wiedzy i umiejętności w zakresie zatrudnienia, a także doświadczenia aktywnego obywatelstwa i bezpośredniego zaangażowania społecznego” (Levkoe etc. 2020: 92)⁷. W efekcie powstaje trójstronna współpraca, w której dydaktyczno-naukowy opiekun oraz studenci działają na rzecz partnerów zewnętrznych, co przynosi korzyści wszystkim zaangażowanym stronom (Compare etc. 2022). Partnerzy zewnętrzni zyskują nowe możliwości rozwoju swojej organizacji, poszerzą wiedzę na temat aktualnych praktyk, usprawnią procesy zmian, wykorzystają wyniki badań w aplikacjach o finansowanie, a nawet zwiększą efektywność działania (Compare etc. 2022; Nelson etc. 2022). Dzięki uczeniu się przez doświadczenie (ang. *experiential learning* lub *learning-by-doing*)⁸ i prowadzeniu aktywnych badań (ang. *action research*)⁹ studenci zyskują możliwość zdobycia praktycznego doświadczenia oraz unikalnych szans rozwoju, niedostępnych w tradycyjnych środowiskach

⁵ „way to bridge the gap between community and university” (tłum. autorki).

⁶ „course-based credit-bearing education experience in which students participate in organized service activity that meets identified community needs” (tłum. autorki).

⁷ „a growing public demand to provide students with relevant knowledge and skills for employment and experiences of active citizenship along with more direct community engagement” (tłum. autorki).

⁸ Przykładem zastosowania tej metody dydaktycznej są projekty zrealizowane przez studentów Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu w ramach inicjatywy Science Shop (Stelmach etc. 2019).

⁹ Na gruncie polskim przykładem takich działań były badania prowadzone przez studentów Uniwersytetu Jagiellońskiego w muzeum, filharmonii i stowarzyszeniu w ramach projektu „Badania dla praktyki. Wykorzystanie wdrożeniowych prac magisterskich opartych na badaniach w działaniu dla rozwoju organizacji”, realizowanego w latach 2014–2020 przez Wydział Zarządzania i Komunikacji

akademickich (Bogacz-Wojtanowska etc. 2019; Cierpiałowska 2023; Nelson etc. 2022; Praweńska-Skrzypek etc. 2021). Poszerzają swoją wiedzę w różnych obszarach oraz rozwijają kluczowe kompetencje, takie jak: przywództwo, samomotywacja, rozwiązywanie problemów, samodzielne odkrywanie, odporność, zaawansowane myślenie krytyczne, zrozumienie społeczności, aktywne obywatelstwo oraz umiejętność budowania sieci kontaktów (Levkoe etc. 2020; Nelson etc. 2022). Z kolei uczelnie zyskują cenną wiedzę na temat rzeczywistych problemów badawczych oraz pewność, że wyniki prowadzonych badań znajdą praktyczne zastosowanie w środowisku społecznym (Biggs/Tang 2011: 35; Nelson etc. 2022: 103; Sobocińska 2011). Innymi słowy, tak holistyczne podejście może wspierać wzajemne uczenie się instytucji szkolnictwa wyższego, ich studentów oraz partnerów społecznych (Levkoe etc. 2020).

4. Trzecia misja w humanistyce i jej dokumentacja

Oprócz prowadzenia badań naukowych i realizacji działań dydaktycznych instytucje naukowo-dydaktyczne pełnią także tzw. trzecią misję, której celem jest uzupełnienie pozostałych dwóch obszarów ich działalności (Kola/Leja 2015). Obejmuje ona „działania na rzecz otoczenia społecznego oraz współpracę z podmiotami takimi jak przedsiębiorstwa i organizacje pozarządowe” (Banaś etc. 2019). Trzecia misja nie ogranicza się jedynie do „kształtowania relacji ekonomicznych z otoczeniem gospodarczym, ale obejmuje również zaangażowanie uczelni w wymiarach cywilizacyjnym, kulturowym i etycznym” (Kola/Leja 2015: 4–5). Promowanie autonomii ośrodków akademickich sprzyja budowaniu ich relacji z otoczeniem społeczno-gospodarczym, tworząc warunki do rozwoju gospodarki opartej na wiedzy (Bryniewicz 2017; Sobocińska 2011; Stelmach etc. 2019). Oprócz potencjału komercyjnego działania prospołeczne przynoszą także korzyści pozaekonomiczne, np. „podnoszenie jakości życia, zwiększenie poziomu zadowolenia, poprawa standardów pracy oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, marginalizacji i dyskryminacji” (Kola/Leja 2015: 7). Do innych przejawów realizacji trzeciej misji instytucji akademickich należą transfer technologii i innowacji, kształcenie ustawiczne oraz zaangażowanie społeczne lub publiczne (Stelmach etc. 2019: 8–11).

Współpraca uczelni z otoczeniem niesie liczne korzyści, m.in. rozwój sieci kontaktów, tworzenie nowych miejsc pracy, kształtowanie innowacyjnych wzorców

funkcjonowania, skuteczną diagnozę potrzeb regionu oraz zaangażowanie uczelni w procesy rozwojowe, przełamując tym samym wizerunek „wieży z kości słoniowej” (Rybkowski 2019: 12; Stelmach *etc.* 2019). Dodatkowo instytucje akademickie mogą korzystać z zasobów finansowych, rzeczowych, informacyjnych oraz mobilizacyjnych, wynikających z ich pozycji jako znaczących podmiotów społeczno-gospodarczych (Banaś *etc.* 2019; Kola/Leja 2015). Jednak realizacja trzeciej misji napotyka liczne bariery, takie jak ograniczone zasoby kapitałowe, przeszkody prawne, niedostateczne finansowanie nauki i kształcenia czy bariery mentalnościowe. Problematiczne są również nadmierna biurokracja, hierarchiczna struktura uczelni oraz przekonanie, że tego rodzaju współpraca nie stanowi priorytetu. Kluczową przeszkodą pozostaje także brak jednolitej polityki szkolnictwa wyższego, co znacząco utrudnia szerokie i wielowymiarowe wdrażanie trzeciej misji (Banaś *etc.* 2019; Kola/Leja 2015).

Omawiana problematyka została podjęta podczas sympozjum naukowo-praktycznego organizowanego w Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach cyklu „Ministerialne Forum Debaty Akademickiej”¹⁰. Dyskusja koncentrowała się na ewaluacji nauki, szczególnie w kontekście trzeciego kryterium oceny jakości działalności naukowej, oraz na potrzebie popularyzacji nauki w przestrzeni publicznej¹¹. Analizy wskazują, że model oceny funkcjonujący w latach 2017–2021 nie odzwierciedlał w pełni rzeczywistego wpływu działalności naukowej na otoczenie społeczne i gospodarcze. W szczególności w naukach humanistycznych i społecznych wyzwaniem pozostaje precyzyjne określenie oraz kwantyfikacja tego wpływu. Problematiczny jest również brak wyraźnych mechanizmów wspierających współpracę uczelni z otoczeniem społeczno-gospodarczym, a tego rodzaju działania są niedoceniane w procesach ewaluacji naukowców. Często praktyczne działania na rzecz społeczeństwa nie są formalnie dokumentowane ani uwzględniane w ewaluacji trzeciego kryterium, co może demotywowwać naukowców do angażowania się w tego rodzaju przedsięwzięcia.

¹⁰ <https://www.gov.pl/web/nauka/ministerialne-forum-debaty-akademickiej-nauki-humanistyczne-i-spoeczne-w-sluzbie-spoeczenstwa> [dostęp: 1.12.2024].

¹¹ <https://www.uni.lodz.pl/aktualnosc/szczegoly/trzecie-kryterium-w-naukach-humanistycznych-i-spoecznych-pytania-i-watpliwosci> [dostęp: 1.12.2024].

5. Modele organizacyjne Science Hub/Shop w praktyce

Rozwiązaniem kwestii współpracy uczelni z otoczeniem społeczno-gospodarczym, jednocześnie wspierającym rozwój osób studiujących, może być narzędzie lub jednostka zwana Science Shop lub Science Hub (Stelmach *etc.* 2019). Są to modele współpracy, które zaczęły powstawać od lat 70. XX wieku, co „wystąpiło równoległe z upowszechnieniem metody projektowej w kształceniu uniwersyteckim i zostało wzmocnione przez rosnącą świadomość ekologiczną społeczeństwa”¹² (Preambuła Living Knowledge). Według Living Knowledge, ‘The International Science Shop Network’, „‘Science Shop’ to podmiot, który zapewnia niezależne, partycypacyjne wsparcie badawcze w odpowiedzi na problemy zgłaszane przez społeczeństwo obywatelskie”¹³.

Science Shops/Hubs funkcjonują na podstawie różnych modeli, których wspólną cechą są badania prowadzone, najczęściej nieodpłatnie (w przeciwieństwie do transferu technologii), w odpowiedzi na problemy, pytania oraz zagadnienia zgłaszane przez partnerów społecznych i społeczność. Ich celem jest bezpośrednie i skuteczne odpowiadanie na potrzeby społeczeństwa (Nelson *etc.* 2022: 104; Stelmach *etc.* 2019).

Wyróżnia się trzy główne modele działania: uniwersytecki, non-profit oraz hybrydowy, przy czym dominującą formą jest model uniwersytecki (Nelson *etc.* 2022). W jego ramach Science Shopy/Huby są „zarządzane bezpośrednio przez instytucje akademickie, [...] badania prowadzone są przez studentów pod nadzorem pracowników uniwersytetu lub wydziału i mogą być bezpośrednio powiązane z ich zajęciami, praktykami lub pracami dyplomowymi”¹⁴ (Nelson *etc.* 2022: 105).

W programach opartych na systemie ECTS projekty realizowane w ramach centrów naukowych mogą być zintegrowane z obowiązkowymi zajęciami dydaktycznymi, stanowić jedną z opcji w programie studiów, być częścią rozprawy doktorskiej lub niezależnym projektem badawczym prowadzonym indywidualnie bądź zespołowo (Nelson *etc.* 2022). Przykładowo, w utworzonej na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza jednostce Science Shop badania realizowane w ramach

¹² „coincided with the emergence of project-based education in universities, and was fed by an emerging environmental awareness in society” (tłum. autorki).

¹³ „A ‘Science Shop’ is an entity that provides independent, participatory research support in response to concerns expressed by civil society” (tłum. autorki).

¹⁴ „administered directly by institutions, [...] research is performed by students under the supervision of university staff or faculty and can be linked directly to their courses, practicums, or dissertations” (tłum. autorki).

prac dyplomowych (licencjackich i magisterskich) służyły realizacji projektów trójstronnych obejmujących współpracę studenta, mentora i instytucji zewnętrznej (Stelmach *etc.* 2019: 20–21).

6. Science Hub UŁ jako inkubator projektów trójstronnych

Celem projektu Science Hub UŁ było opracowanie ogólnouczelnianego modelu działania oraz stworzenie platformy współpracy, której zadaniem jest inicjowanie i wspieranie studenckich projektów naukowych¹⁵. Kluczową rolę w tym procesie odgrywała współpraca pomiędzy przedstawicielami uczelni a partnerami zewnętrznymi, co jednocześnie wzmacniało interdyscyplinarne relacje międzywydziałowe.

Realizacja projektu zakładała intensyfikację współpracy Uniwersytetu Łódzkiego z otoczeniem zewnętrznym oraz rozwijanie przedsiębiorczości wśród studentów poprzez zastosowanie naukowych metod rozwiązywania problemów zgłaszanych przez partnerów. Współpraca ta miała szeroki charakter i obejmowała zarówno podejście neoliberalne, skoncentrowane na komercjalizacji nauki, jak i otwarcie na potrzeby społeczne.

Science Hub UŁ przyczynił się do wykorzystania potencjału Uniwersytetu na rzecz zaspokajania potrzeb podmiotów zewnętrznych, a także rozwijał kompetencje pracowników i studentów poprzez realizację praktycznych projektów odpowiadających na wyzwania środowiska zewnętrznego.

Idea Science Hub UŁ doskonale wpisuje się w SRWŁ do 2030 roku, która w swoich kierunkach rozwoju zakłada m.in. zwiększenie poziomu komercjalizacji badań oraz wsparcie doktoratów wdrożeniowych (SDWŁ 2030: 21)¹⁶. Science Hub UŁ odgrywa istotną rolę w rozwijaniu umiejętności badawczych studentów oraz umożliwia zdobycie praktyki w prowadzeniu badań (Stelmach *etc.* 2019). Działania te mają na celu lepsze wykorzystanie potencjału łódzkich uczelni i przyciągnięcie studentów z innych regionów kraju, co jest szczególnie istotne, biorąc pod uwagę, że obecnie aż 80% studentów UŁ pochodzi z województwa łódzkiego (SDWŁ 2030: 21)¹⁷.

Projekt został dofinansowany ze środków budżetu państwa w ramach programu Ministra Edukacji i Nauki „Nauka dla Społeczeństwa”¹⁸ (nr projektu

¹⁵ <https://www.sciencehub.uni.lodz.pl/> [dostęp: 28.11.2024].

¹⁶ <https://strategia.lodzkie.pl/strategia-rozwoju-wl-2030/> [dostęp: 29.11.2024].

¹⁷ <https://strategia.lodzkie.pl/strategia-rozwoju-wl-2030/> [dostęp: 29.11.2024].

¹⁸ <https://www.gov.pl/web/nauka/nauka-dla-spoleczenstwa> [dostęp: 29.11.2024].

NdS/543803/2021/2022) w wysokości 650 tys. zł, co stanowiło pełną wartość projektu. Science Hub UŁ został jako jeden z dwóch hubów w Polsce również partnerem Living Knowledge¹⁹ – Międzynarodowej Sieci Science Hubów, zrzeszającej tego typu inicjatywy na poziomie europejskim i globalnym.

7. Konkurs Science Hub UŁ – wspieranie innowacyjnych projektów studenckich

W celu przetestowania opracowanego modelu działania zorganizowano I edycję konkursu, którego celem było wyłonienie i realizacja projektów trójstronnych w ramach inicjatywy Science Hub UŁ²⁰. Do udziału mogły zostać zgłoszone projekty o charakterze aplikacyjnym lub działania wdrożeniowe, niezależnie od dyscypliny naukowej, pod warunkiem że ich głównym celem było rozwiązanie wyzwania lub problemu istotnego dla podmiotu zewnętrznego. Projekty mogły być realizowane w ramach prac dyplomowych, zaliczeniowych, innych form dydaktycznych, a także w ramach działalności kół naukowych.

Do konkursu mogły zostać zgłoszone zarówno nowe projekty, jak i inicjatywy już rozpoczęte, lecz jeszcze niezakończone. Uczestnikami konkursu mogły być osoby studiujące na Uniwersytecie Łódzkim (studia licencjackie i magisterskie, z wyłączeniem doktorantów), pracownicy UŁ pełniący rolę opiekunów oraz przedstawiciele podmiotów zewnętrznych, takich jak organizacje pozarządowe, firmy czy instytucje publiczne. Warunkiem uczestnictwa było zakończenie realizacji projektu do 31 maja 2024 roku.

Rekrutacja do konkursu odbywała się w dwóch turach:

- I tura: 15.03.2023 – 14.04.2023
- II tura: 15.04.2023 – 07.05.2023

W formularzu zgłoszeniowym należało przedstawić m.in.:

- opis projektu, jego cele, metodykę badań oraz oczekiwane wyniki (wypełniany przez opiekuna projektu),
- motywację osoby studiującej do udziału w projekcie (wypełniany przez studenta),
- opis potrzeb partnera zewnętrznego związanych z realizacją projektu (wypełniany przez przedstawiciela instytucji partnerskiej).

¹⁹ <https://livingknowledge.org/european-partners/> [dostęp: 29.11.2024].

²⁰ <https://www.sciencehub.uni.lodz.pl/konkurs> [dostęp: 29.11.2024].

Dodatkowo uczestnicy musieli określić stopień zaawansowania współpracy trójstronnej, wskazując, czy zespół posiadał jedynie pomysł na współpracę, potwierdzenie jej w formie e-mailowej, czy podpisaną umowę przedwstępną.

W wyniku konkursu zakwalifikowano i zrealizowano 40 projektów, które objęły 10 spośród 12 wydziałów UŁ²¹, mimo że początkowo planowano jedynie 15 inicjatyw. Zainteresowanie tą formą współpracy znacząco przekroczyło oczekiwania organizatorów, a zgłoszone projekty cechowały się wysokim poziomem merytorycznym, dużym zaangażowaniem społecznym lub potencjałem komercjalizacji. Ponadto dzięki pozyskaniu dodatkowego finansowania z innych źródeł projekty Science Hub UŁ uzyskały dodatkowe 500 tys. zł na ich realizację.

8. Projekty filologiczne w ramach Science Hub UŁ

W ramach konkursu zorganizowanego przez Science Hub UŁ zakwalifikowano i zrealizowano trzy projekty z Wydziału Filologicznego:

1. Angielsko-polski słownik terminów związanych z neuroróżnorodnością
2. Pierwsze kroki w Polsce – praktyczny przewodnik dla ekspatriantów
3. Archiwum Instytutu Literackiego jako źródło badań nad powojenną kulturą literacką.

Zrealizowane inicjatywy doskonale odzwierciedlają zarówno różnorodność kierunków oferowanych przez Wydział Filologiczny UŁ, jak i zróżnicowanie organizacyjne partnerów zewnętrznych oraz ich odmiennych potrzeb. Projekty te przyjęły także różne formy i miały zróżnicowane rezultaty, co potwierdza elastyczność i interdyscyplinarność działań realizowanych w ramach Science Hub UŁ. Były one realizowane w ramach projektów licencjackich²² oraz prac magisterskich.

8.1. Słownik terminów związanych z neuroróżnorodnością

Pierwszy z omawianych projektów realizowanych na Wydziale Filologicznym w ramach konkursu Science Hub UŁ został ukończony we wrześniu 2023 roku, a jego wyniki zostały wdrożone w tym samym czasie.

²¹ Pełna lista projektów trójstronnych zrealizowanych w I edycji konkursu Science Hub została podsumowana w tabeli Wyniki konkursu Science Hub Unilodz, która jest dostępna na stronie internetowej: <https://www.sciencehub.uni.lodz.pl/konkurs>.

²² Na kierunku lingwistyka dla biznesu prace licencjackie mają formę projektów ukierunkowanych na rozwiązanie konkretnego problemu, co wynika z praktycznego profilu tych studiów.

Osoba studiująca: Weronika Tomiak
Kierunek studiów: lingwistyka dla biznesu
Osoba sprawująca opiekę: dr Katarzyna Fronczak
Partner zewnętrzny: Fundacja Neuroróżnorodni
Temat: słownik terminów związanych z neuroróżnorodnością

Współpracę między Fundacją Neuroróżnorodni a Uniwersytetem Łódzkim zainicjowała studentka zaangażowana w problematykę neuroatypowości. Partner zewnętrzny zgłosił potrzebę opracowania słownika terminologicznego, który mógłby zostać wykorzystany w działalności statutowej fundacji, w szczególności przy tworzeniu materiałów szkoleniowych w języku polskim i angielskim dla instytucji zewnętrznych. Celem projektu było więc opracowanie angielsko-polskiego słownika tematycznego pojęć związanych z neuroróżnorodnością, stanowiącego podstawę do przygotowywania takich materiałów.

Pod opieką mentorki specjalizującej się w językoznawczych badaniach korpusowych studentka zebrała 198 rozdziałów z literatury popularnonaukowej w języku angielskim dotyczącej neuroróżnorodności, opublikowanej w latach 2003–2023. Na tej podstawie skompilowała korpus liczący 1 224 614 słów. Następnie za pomocą specjalistycznego oprogramowania Sketch Engine wyselekcjonowała terminy za pomocą słów kluczowych (*keywords*), przeprowadziła analizę częstotliwości poszczególnych terminów za pomocą list frekwencyjnych (*frequency lists*) oraz przeprowadziła analizę konkordancji (*concordance*), które pozwalają na zbadanie terminologii w naturalnych kontekstach ich występowania. Do przeprowadzenia badania studentka zastosowała połączenie dwóch metodologii: *corpus-based approach*, czyli analizę opartą na danych, oraz *corpus-driven approach*, czyli analizę będącą wynikiem badania danych. W wyniku badania powstała uporządkowana alfabetycznie lista 96 angielskich terminów, które posłużyły jako podstawa do opracowania haseł słownikowych. Gotowe dzieło terminograficzne udostępniono w formie cyfrowej jako plik PDF. Słownik ma pełnić funkcję bazy terminologicznej wykorzystywanej przez Fundację do opracowywania warsztatów edukacyjnych i językowych dotyczących sposobów komunikowania neuroróżnorodności, a także stanowić podstawę do tworzenia materiałów edukacyjnych w formie prezentacji multimedialnych, infografik oraz jedno- lub dwujęzycznych konspektów zajęć. Działania edukacyjne prowadzone przez partnera zewnętrznego mają bowiem na celu zwiększenie świadomości społecznej oraz budowanie wzajemnego zrozumienia między różnymi neurotypami. Projekt wspiera osoby neuroatypowe poprzez organizację spotkań i warsztatów w językach polskim i angielskim, skierowanych

do różnych interesariuszy, w tym firm, organizacji pozarządowych oraz przedstawicieli mediów. Warsztaty te koncentrują się m.in. na sposobach empatycznej komunikacji dotyczącej neuroróżnorodności, np. dysleksji, ADHD czy spektrum autyzmu, zarówno w przestrzeni publicznej, jak i w środowisku zawodowym.²³

8.2. Poradnik dla expatriantów

Drugi projekt został opracowany dla partnera biznesowego kierunku lingwistyka dla biznesu, a jego rezultaty mają na celu ułatwienie expatriantom adaptacji w Polsce w początkowym okresie ich pobytu.

Osoba studiujące: Oliwia Boczek
Kierunek studiów: lingwistyka dla biznesu
Osoba sprawująca opiekę: dr Anetta Buras-Marciniak
Partner: Philips Polska Sp. z o.o.
Temat: Pierwsze kroki w Polsce – praktyczny e-poradnik dla expatriantów w Polsce

Projekt został zainicjowany przez partnera zewnętrznego, który zgłosił potrzebę opracowania poradnika dla nowo zatrudnionych pracowników z zagranicy, mającego ułatwić ich adaptację do życia i pracy w Polsce. W fazie przygotowawczej mentorka zrekrutowała studentkę kierunku lingwistyka dla biznesu, która przeprowadziła analizę potrzeb cudzoziemców, koncentrując się na kwestiach prawnych, niezbędnych formalnościach, dokumentach, zakwaterowaniu oraz potencjalnych trudnościach. Celem projektu było stworzenie przewodnika dla obcokrajowców planujących zatrudnienie w firmie Philips Polska.

W trakcie realizacji studentka zebrała informacje dotyczące procedur zatrudniania obywateli państw członkowskich UE oraz krajów trzecich, uwzględniając również zagadnienia związane z funkcjonowaniem polskiej służby zdrowia, systemu bankowego i życiem codziennym w Łodzi. Przewodnik zawiera także omówienie różnic kulturowych, które mogą prowadzić do szoku kulturowego, oraz propozycje miejsc integracji o charakterze społecznym i kulturalnym. Wszystkie treści zostały skonsultowane z pracownikami Philips Polska, w tym z doradcami prawnymi. Efektem projektu jest praktyczny e-poradnik w języku angielskim,

²³ <https://neuroroznorodni.pl/> [dostęp: 6.12.2024].

przygotowany w formie prezentacji PowerPoint, zawierający kluczowe informacje pomocne w procesie legalizacji pobytu oraz adaptacji do życia i pracy w Polsce.

8.3. Listy Andrzej Bobkowskiego

Trzecim i zarazem ostatnim projektem zrealizowanym w ramach konkursu Science Hub UŁ było szeroko zakrojone przedsięwzięcie związane z dokumentowaniem działalności polskich pisarzy na emigracji we Francji. W jego ramach student filologii polskiej z Wydziału Filologicznego dokonał znaczącego odkrycia w Archiwach Instytutu Literackiego – udało mu się dotrzeć do nieznanych wcześniej listów Andrzeja Bobkowskiego.

Osoby studiujące: Agnieszka Nawrocka, Robert Grześkowiak, Natalia Józwiak
Kierunek studiów: filologia polska
Osoba sprawująca opiekę: prof. Marzena Woźniak-Łabieniec
Partner: Stowarzyszenie Instytut Literacki „Kultura” w Maisons-Laffitte w Paryżu, Francja
Topic: Archiwum Instytutu Literackiego jako źródło badań nad polską powojenną kulturą literacką

Projekt realizowany przez zespół studentów filologii polskiej jest efektem umowy o współpracy zawartej w 2021 roku między Uniwersytetem Łódzkim a Instytutem Literackim w Maisons-Laffitte²⁴, która została rozszerzona o nowe obszary w 2022 roku²⁵. Na mocy porozumienia pracownicy, doktoranci i studenci Uniwersytetu Łódzkiego – jedynej uczelni w Polsce będącej partnerem Instytutu – mogą prowadzić badania na preferencyjnych warunkach.

Celem projektu była archiwizacja i upowszechnienie dorobku literackiego powstałego na emigracji oraz udostępnienie go przyszłym pokoleniom. W ramach działań archiwalnych studenci Wydziału Filologicznego robili kwerendę w poszukiwaniu dokumentów ilustrujących polskie życie literackie i kulturalne na emigracji. Jednym z głównych obszarów projektu była korespondencja wybitnego polskiego pamiętnikarza Andrzeja Bobkowskiego, której badaniem zajmował się student polonistyki Robert Grześkowiak. Podczas opracowywania i zabezpieczania

²⁴ <https://www.uni.lodz.pl/aktualnosc/szczegoly/uniwersytet-lodzki-jedynym-polskim-partnerem-paryskiego-ilk> [dostęp: 10.06.2025].

²⁵ <https://www.uni.lodz.pl/aktualnosc/szczegoly/ul-poglebia-wspolprace-z-instytutem-literackim-kultura> [dostęp: 10.06.2025].

zbioru czasopism, książek oraz fotografii – będącego częścią działań realizowanych w ramach podpisanego porozumienia – jeden ze studentów dokonał istotnego odkrycia: odnaleziono niepublikowane dotąd listy Bobkowskiego, które obecnie są przedmiotem analizy²⁶.

Andrzej Bobkowski uznawany jest za jednego z najwybitniejszych polskich diarystów XX wieku, jednak w czasach PRL jego twórczość została niemal całkowicie zapomniana. Obecnie podejmowane są intensywne działania mające na celu przywrócenie jego postaci i dorobku do świadomości literackiej. Ta idea stanowiła jeden z głównych filarów projektu badawczego.

Dotychczasowa refleksja nad twórczością Bobkowskiego koncentrowała się głównie na jego myśli filozoficznej, natomiast znacznie rzadziej analizowano jego warsztat językowy i literackie operacje słowne. To właśnie one wyróżniają go nie tylko jako intelektualistę, lecz także przede wszystkim jako wybitnego pisarza. Projekt stanowi próbę przywrócenia Bobkowskiemu należnego miejsca wśród najważniejszych polskich twórców słowa.

9. Wnioski z realizacji projektów humanistycznych w konkursie Science Hub UŁ

Projekty z zakresu nauk humanistycznych realizowane w ramach Science Hub UŁ wyraźnie podkreślają praktyczny wymiar humanistyki, często stereotypowo postrzeganej jako dziedzina teoretyczna, skupiona na przeszłości i oderwana od realnych potrzeb otoczenia społeczno-gospodarczego. Realizowane inicjatywy przełamują te schematyczne przekonania, ukazując humanistykę jako naukę o istotnym znaczeniu dla współczesnego świata.

Filologia to nie tylko nauka języków obcych i analiza tekstów, lecz także tworzenie narzędzi edukacyjnych wspierających skuteczną i świadomą komunikację. Przykładem takiego działania jest *Słownik terminów związanych z neuro różnorodnością*, którego celem jest nauka empatycznej komunikacji dotyczącej m.in. dysleksji, ADHD czy spektrum autyzmu – zarówno w środowisku pracy, jak i w przestrzeni publicznej. Słownik promuje język włączający i wspiera inicjatywy na rzecz różnorodności oraz inkluzywności w różnych sektorach – od biznesu po administrację publiczną, od organizacji prywatnych po państwowe. W ten sposób

²⁶ <https://www.uni.lodz.pl/aktualnosc/szczegoly/odkrycie-w-archiwach-instytutu-literackiego-student-ul-dotarl-do-listow-andrzeja-bobkowskiego> [dostęp: 3.12.2024].

przyczynia się do budowania bardziej otwartych, empatycznych miejsc pracy i wspiera kulturę szacunku wobec różnych typów neuroatypowości.

Literatura to nie tylko klasyczne dzieła zapisane w opasłych tomach, lecz także troska o współczesne dziedzictwo kulturowe i literackie. Przykładem takiego podejścia jest projekt dokumentowania działalności polskich pisarzy emigracyjnych związanych z Instytutem Literackim w Paryżu, którego celem było przywrócenie pamięci o twórcach takich jak Andrzej Bobkowski. W ramach tej inicjatywy odnaleziono jego niepublikowane listy, co stanowi istotny wkład w badania nad literaturą emigracyjną XX wieku. Projekt ten łączy ochronę dziedzictwa narodowego z nowoczesnymi metodami dydaktycznymi, opartymi na modelu badania przez działanie (*action research*). Studenci angażowali się w autentyczne prace archiwalne i badawcze, zyskując możliwość bezpośredniego kontaktu z materiałami źródłowymi oraz uczestnictwa w realnym procesie odkrywania i rekonstruowania pamięci kulturowej. Takie doświadczenie rozwija kompetencje akademickie oraz kształtuje odpowiedzialność za zachowanie i upowszechnianie narodowego dziedzictwa literackiego.

Humanistyka to także narzędzie ułatwiające funkcjonowanie w środowisku biznesowym, które nie opiera się wyłącznie na ekonomii, ale również na umiejętności zrozumienia różnic kulturowych i instytucjonalnych. Przykładem takiego zastosowania jest projekt, którego celem było opracowanie praktycznego przewodnika dla expatriantów podejmujących pracę w Philips Polska. Zawarte w nim informacje pomagają obcokrajowcom zrozumieć specyfikę polskich instytucji i procedur administracyjnych, co ułatwia im adaptację, minimalizuje szok kulturowy oraz wspiera proces legalizacji pobytu. Tym samym projekt ten przyczynia się do budowania inkluzywnych praktyk komunikacyjnych w miejscu pracy oraz wspiera proces integracji międzynarodowych pracowników w kraju delegowania.

Zrealizowane w ramach konkursu Science Hub UŁ projekty z Wydziału Filologicznego UŁ pokazują, że humanistyka zarówno bada świat, jak i aktywnie go współtworzy, odpowiadając na współczesne wyzwania społeczne, edukacyjne oraz biznesowe. Wspólnym mianownikiem opisanych inicjatyw są nowoczesne metody dydaktyczne, które nie tylko angażują studentów poprzez pracę projektową i kontakt z rzeczywistymi wyzwaniami, lecz także rozwijają unikatowe umiejętności przydatne i w badaniach, i w praktyce zawodowej.

10. Podsumowanie

Wprowadzenie nowych regulacji prawnych, lokalnych strategii rozwoju, innowacyjnych metod nauczania oraz rosnące oczekiwania różnych interesariuszy (władz, studentów, partnerów zewnętrznych) przyczyniają się do redefinicji roli instytucji szkolnictwa wyższego. Zmiany te znajdują odzwierciedlenie w misji, wartościach i celach strategicznych uczelni, które stają przed wyzwaniem dostosowania swojej działalności do nowych realiów. W obliczu wdrażania innowacyjnych metod dydaktycznych oraz przekształcania się roli studentów w kierunku aktywnych uczestników i współtwórców życia akademickiego instytucje szkolnictwa wyższego stają przed wyzwaniem integracji współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym z realizacją badań naukowych ukierunkowanych na potrzeby tego otoczenia. Projekty partycypacyjne, oparte na badaniach zaangażowanych społecznie i uczeniu się w służbie społeczności, wzmacniają motywację studentów do nauki poprzez bezpośrednie zaangażowanie w rzeczywiste problemy, uczestnictwo w życiu społecznym oraz zdobywanie cennego doświadczenia i umiejętności praktycznych, wykraczających poza tradycyjne zajęcia akademickie. W ten sposób uczelnie stają się przestrzenią nie tylko przekazywania wiedzy, lecz także kształtowania postaw obywatelskich oraz społecznej odpowiedzialności.

Science Hub UŁ to innowacyjna platforma, która ujawniła realne i znaczące zapotrzebowanie na studenckie projekty badawcze realizowane w odpowiedzi na konkretne potrzeby partnerów zewnętrznych. Program ten doskonale wpisuje się zarówno w neoliberalne rozumienie budowania relacji z otoczeniem, jak i w koncepcję rozszerzonej trzeciej misji uczelni, uwzględniającej aspekty społeczne, kulturowe i etyczne. Wysoka liczba zgłoszonych projektów dowodzi, że studenci chcą angażować się w rzeczywiste wyzwania, przyczyniać się do rozwoju społeczności oraz dostarczać rozwiązania, które mogą zostać wdrożone przez partnerów zewnętrznych. Dodatkowo sposób działania Science Hub UŁ może stanowić narzędzie dokumentowania wpływu uczelni na otoczenie zewnętrzne na poziomie lokalnym, krajowym i międzynarodowym. Jest to szczególnie istotne w kontekście nauk humanistycznych, dla których wykazanie wpływu nadal stanowi poważne wyzwanie metodologiczne i ewaluacyjne.

Projekty trójstronne realizowane na Wydziale Filologicznym w ramach konkursu Science Hub UŁ pokazują, że wbrew stereotypom również humaniści mogą wносить istotny wkład w rozwiązywanie problemów praktycznych. Inicjatywy te ujawniają ogromny potencjał nauk humanistycznych w zastosowaniach społecznych,

edukacyjnych i biznesowych oraz podkreślają znaczenie ich oddziaływania na różne obszary życia publicznego. Współpraca z partnerami zewnętrznymi pozwala na testowanie i wdrażanie wiedzy naukowej w realnym kontekście, co prowadzi do jej ciągłej weryfikacji i rozwoju.

Zrealizowane działania potwierdzają również, że nowoczesne metody dydaktyczne – takie jak badania przez działanie, uczenie się przez doświadczenie czy dydaktyka partycypacyjna – nie tylko zwiększają motywację studentów, lecz także kształcą unikatowe umiejętności przydatne w badaniach naukowych i na rynku pracy. Kompetencje te obejmują m.in. komunikację międzykulturową, samodzielność badawczą, odpowiedzialność społeczną oraz zdolność współpracy z otoczeniem pozauczelnianym.

Warto też zaznaczyć, że partnerzy zaangażowani w projekty reprezentują liczne sektory – od fundacji i instytucji kultury po globalne przedsiębiorstwa – i mają istotny wpływ na różnorodne obszary działalności społecznej i gospodarczej, co czyni studenckie inicjatywy jeszcze bardziej wartościowymi. Lista potencjalnych projektów z zakresu nauk humanistycznych pozostaje otwarta, a rosnące zainteresowanie ze strony studentów, partnerów oraz kadry akademickiej pozwala sądzić, że idea Science Hub UŁ ma potencjał trwałego wpisania się w struktury uczelni jako model wspierania trzeciej misji w praktyce. Szybki sukces tej inicjatywy świadczy zarówno o jej innowacyjności, jak i o realnym zapotrzebowaniu na tego typu działania w środowisku akademickim.

Akty prawne

Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2024 r. poz. 1571). <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/prawo-o-szkolnictwie-wyzszym-i-nauce-18750400> [dostęp: 28.11.2024].

Bibliografia

- Aleknavičienė, A./Navikas, D./Pileckienė, J./Tylienė, K. (2022), *Promoting Intrdisciplinary Thinking with "Science Shops" in Industry 4.0*. Vilnius: Netkom 4.0.
- Banaś, M./Czech, F./Kołaczek, M. (red.) (2019), *Współpraca uczelni wyższych i organizacji pozarządowych jako animatorów społeczeństwa obywatelskiego z wykorzystaniem potencjału dziedzictwa*. Kraków: Wydawnictwo Księgarnia Akademicka.
- Banaś, M./Czech, F./Kołaczek, M. (2019), *Podsumowanie: Trzecia misja uczelni i różne drogi jej realizacji*. W: Banaś, M./Czech, F./Kołaczek, M. (red.), *Współpraca uczelni wyższych i organizacji pozarządowych jako animatorów społeczeństwa obywatelskiego z wykorzystaniem potencjału dziedzictwa*. Kraków: Wydawnictwo Księgarnia Akademicka: 397–408.

- Biggs, J./Tang, C. (2011), *Teaching for Quality Learning at University. Fourth Edition*. New York: McGraw Hill.
- Bogacz-Wojtanowska, E./Jedynak, P./Wrona, S./Pluszyńska, A. (2019), *Action research w kształtowaniu współpracy uczelni z interesariuszami. Korzyści, szanse i wyzwania*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Bringle, R.G./Hatcher, J.A. (1995), *A service-learning curriculum for faculty*. Michigan Journal of Community Service Learning 2/1: 112-122.
- Bryniewicz, W. (2017), *Misja i współczesne role szkoły wyższej. Perspektywa socjologiczna*. Pedagogika Szkoły Wyższej 2: 47–55. DOI: <https://doi.org/10.18276/psw.2017.2-04>.
- Charchuła, J. (2021), *Edukacja społecznie „zaangażowana”. Teoretyczne założenia i praktyczne implikacje w koncepcji edukacji obywatelskiej José Ortegi y Gasset*. Studia Pedagogica Ignatianiana 24/5: 43–56. DOI: 10.12775/SPI.2021.5.002.
- Cierpiałowska, T. (2023), *Action Research as a Path to Change in the Teaching/Learning Process*. Multidisciplinary Journal of School Education 12/2: 257–275. <https://doi.org/10.35765/mjse.2023.1224.13>.
- Compare, C./Pieri, C./Albanesi, C. (2022), *Community-university partnership in service learning: Voicing the community side*. Journal of Higher Education Outreach and Engagement 26/2: 79–102.
- Hołdanowicz, G./Huras, P./Modrzejewska, K./Parzych, D. (2020), *Spółeczna odpowiedzialność nauki w kontekście rozwiązywania złożonych istotnych problemów w Województwie Mazowieckim*. Warszawa: Politechnika Warszawska – Centrum Zarządzania Innowacjami i Transferem Technologii.
- Kola, A.M./Leja, K. (2015), *Rozszerzona trzecia misja uniwersytetu na przykładzie jego relacji z podmiotami trzeciego sektora*. E-mentor 4/61: 4–12. <http://dx.doi.org/10.15219/em61.1201>.
- Levkoe, C.Z./Friendly, A./Daniere, A. (2020), *Community Service-Learning in Graduate Planning Education*. Journal of Planning Education and Research 40/1: 92–103. DOI: <https://doi.org/10.1177/0739456X18754318>.
- Nelson, K./Schnarr, K./Jackson, E. (2020), *The Impacts of Science Shops for Community Partners and Students: A Case Study of a Cocurricular Canadian Model*. Journal of Higher Education Outreach and Engagement 26/2: 103–124.
- Piotrowska-Piątek, A. (2017), *Trzecia misja szkół wyższych w Polsce w kontekście ich roli w rozwoju regionalnym*. Edukacja Ekonomistów i Menedżerów 44/2: 115–129. <https://doi.org/10.5604/01.3001.0010.5936>.
- Praweńska-Skrzypek, G./Ćwikła, M./Barańska, K./Kołodziejczyk, J. (2021), *Action research as an approach in the execution of the thesis advisory process*. Kraków: Instytut Spraw Publicznych UJ.
- Rybkowski, R. (2019), *Uniwersytet współpracujący. Nauka we współpracy ze społeczeństwem*. W: Banaś, M./Czech, F./Kołaczek, M. (red.), *Współpraca uczelni wyższych i organizacji pozarządowych jako animatorów społeczeństwa obywatelskiego z wykorzystaniem potencjału dziedzictwa*. Kraków: Wydawnictwo Księgarnia Akademicka: 11–27.
- Sobocińska, M. (2011), *Rola szkół wyższych w rozwoju społeczno-gospodarczym oraz kształtowaniu wizerunku Wrocławia i Dolnego Śląska*. W: Domański, T. (red.), *Marketing akademicki. Rola uniwersytetów w promocji miast i regionów*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego: 33–50. DOI: <https://doi.org/10.18778/7525-501-0.03>.
- Solarczyk-Ambrozik, E. (2024), *Cicha rewolucja edukacyjna – tradycyjne misje uniwersytetów pod presją nowych potrzeb i oczekiwań społecznych*. Dyskursy Młodych Andragogów/Adult Education Discourses 25: 165–180. DOI: <https://doi.org/10.61824/dma.vi25.728>.
- Stelmach, A./Churski, P./Morawska-Jancelewicz, J./Schmidt-Fiedler, A. (2019), *MODEL SCIENCE SHOP na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa.

Netografia

- <https://kulturaparyska.com/pl/collection/media/show/dom-maisons-laffitte> [dostęp: 6.12.2024].
- <https://www.uni.lodz.pl/studia-podyplomowe/lingwistyka-dla-biznesu-1> [dostęp: 6.12.2024].
- <https://livingknowledge.org/> [dostęp: 15.11.2024].
- <https://mapadotacji.gov.pl/projekty/752041/> [dostęp: 20.06.2025].
- <https://neuroroznorodni.pl/> [dostęp: 6.12.2024].
- <https://strategia.lodzkie.pl/strategia-2020/srwl-2020/> [dostęp: 29.11.2024].
- <https://strategia.lodzkie.pl/strategia-rozwoju-wl-2030/> [dostęp: 29.11.2024].
- <https://www.gov.pl/web/nauk/ministerialne-forum-debaty-akademickiej-nauki-humanistyczne-i-spoeczne-w-sluzbie-spoeczenstwa> [dostęp: 29.11.2024].
- <https://www.sciencehub.uni.lodz.pl/> [dostęp: 6.12.2024].
- <https://www.uni.lodz.pl/aktualnosc/szczegoly/trzecie-kryterium-w-naukach-humanistycznych-i-spoecznych-pytania-i-watpliwosci> [dostęp: 1.12.2024].
- <https://www.uni.lodz.pl/o-uniwersytecie/misja-wizja-wartosci-strategia> [dostęp: 29.11.2024].
- <https://www.uni.lodz.pl/aktualnosc/szczegoly/uniwersytet-lodzki-jedynym-polskim-partnerem-paryskiego-ilk> [dostęp: 10.06.2025].
- <https://www.uni.lodz.pl/aktualnosc/szczegoly/ul-poglebia-wspolprace-z-instytutem-literackim-kultura> [dostęp: 10.06.2025].
- <https://www.uni.lodz.pl/aktualnosc/szczegoly/odkrycie-w-archiwach-instytutu-literackiego-student-ul-dotarl-do-listow-andrzeja-bobkowskiego> [dostęp: 3.12.2024].

